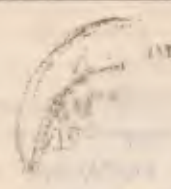

ՀԱՅԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ.

“Ներքեւ զեռեղում” ենք պատճենը երեք “Յայտարարութիւններէ”, որ յեղափոխական նշանաւոր զօհու-մէններ են: Հարկ ենք համարում հէնց այստեղ մի քանի ատղ կցել այդ “Յայտարարութիւններէն”, սա-կայն ոչ թէ մեկնաբանելու համար նրանց մեծ նշանա-կութիւնը, որ ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, այլ աւելի շեշտելու նրանց իմաստի վրա:

Ի նկատի ունենալով առ հասարակ Հայաստանի և մասնաւորապէս Տարօնի վերջին տարւոյ ծանր հանգա-մանքներն, ի նկատի ունենալով տաճիկ կառավարութեան գրգռիչ ընթացքը զէպի հայ ժողովուրդը, եւ այդ բո-լորից հետեւեցնելով, որ այդպիսի տագնապալի զրու-թիւնն անսպասելի կերպով կարող է առաջացնել ժողո-վրդային խլրտումներ ու շարժումներ հայերի մէջ, — ճշմարիտ հայ յեղափոխականը մէկ արագ, մի ջղային, մի խիստ եռանդուն գործունէութիւնով պէտք է կար-դաղէր ու պատրաստէր այն բոլոր հարկ եղածը, որ մնաւորաւ շարժման գէպքով կարողանար իր կազմա-կերպութեամբ գլուխ անցնել ժողովրդին, նրան զեկա-վարել, նրան առաջնորդել: Հայաստանում գործող յե-ղափոխականներն իրանց այդ ճշմարիտ յեղափոխական եւ միանգամայն գործնական ընթացքը քաջ լմիրոնել են, ինչ էլ բացատրում է այդպիսի “Յայտարարութիւններէ” ե-րևան գալը, որ պատրաստութեան ու օգնութեան հրաւեր են կարգում հայերին: Կէպքերն ապացուցեցին, թէ բուն ասպարէզում գործողներն նախազգուշութիւնները որքան անհրաժեշտ էին. — այդ “Յայտարարութիւններէ” ըրտ աւանդուց յետոյ տեղի ունեցան Տարօնի շարժումները, որոնց շարքում Սասունի գէպքերն ամենակարեւորներն են յե-ղափոխական տեսակէտից: Կէպքերն ապացուցեցին նա-նապէս, թէ ներկայումս որքան կարեւոր է երկրում գոր-ծող յեղափոխական կազմակերպութեան համար յեղա-փոխական հրաւեր կարգալը, որով նա գործակցութիւն, աջակցութիւն էր ուզում, շեշտելով, թէ ժամանակները լոյի են: Առկայն երկրում իրերի յաջորդութիւնները, հան-դամներն են այնպիսի արագութեամբ, այնպիսի անհամ-բերութեամբ բարդվեցան միմեանց վրա եւ պատճառ ե-ղան շարժումների շուտափայլ երևան գալուն, որ Սա-սուն իր շարժումներով փնաց մենակ: Պաշարված կա-ռավարութեան գորքերով ու քիւրդերով մեր վերջին տեղեկութիւնների համեմատ այդ գաւառը մինչեւ հի-

մա էլ փնացել է նոյն վիճակում եւ յեղափոխական օղ-նութիւն չեղաւ, որ նրան կարելի լինէր համարձակու-թեամբ վերջ տալ իր ներքին խիստ լարված զրու-թեան և ընդհանուր ու բացարձակ ճակատամարտերի զիմել: Սասունն այդպէս է: Միւս կողմից հէնց այժմ ամեն բան նախատեսել է տալիս զարձեալ, որ հայ ժողովուրդն իր ներկայ տագնապալից զրու-թեան մէջ կարող է այլ և այլ վայրերում եւս հասարակական նորանոր ու ա-ւելի խիստ արեկոծութեան անձնատուր լինել: Զգոյշ լինենք, աշայո՛րջ լինենք Թէ ինչ է այժմ իւրա-քանչիւր հայի պարտականութիւնն երկրի այդպիսի խորհրդաւոր վիճակում — դա մեզ բացարձակաբար ա-տում են ներքեւ զեռեղված “Յայտարարութիւնները”, այն է պատրաստվել և յեղափոխական աջակցութիւն շար-ժումներին ինչպէս որ կարելի է, ուր որ կարելի է:

Թերեւս գանգիւն այնպիսի պարզամիտներ, որ առար-կեն, թէ ինչու համար են այդ շարժումները Ի՞նչ կուշտ փորի առարկութիւն: Եղէ՛ք զուր այն թշուառ զը-րութեան մէջ, ինչ զրութեան մէջ է ներկայումս հայ ժողովուրդը Հայաստանում: Եղէ՛ք զուր այն վիճակում, երբ ձեզ տեսնում էք մէջքնիվայր ընկած գետնի վրա, թշնամու ծուկը ձեր կրծքի վրա եւ նրա դանակը ձեր կողորդին: Եղէ՛ք զուր, վերջապէս, այն ծանր տագնա-պում, որի մէջ գանգում է մարդ մերձիմահ եղած բու-պէին: Եղէ՛ք այդպէս, ասում ենք, եւ տեսնենք, թէ ար-դեօր այն ժամանակ զուր չէ՛ք կանչել օգնութեան, զուր չէ՛ք թափել ձեր բոլոր ճիւղը ժամ առաջ ազատվելու այդ վիճակից եւ արդեօր տառապանքի դժոխքում զըս-նրված ժողովրդին կը յանդգնէք ասել, թէ “մի պաշտ-պանվիր, մի շարժվիր, մի ապստամբվիր, մեր կարծիքով (որ կարող է, այնպէս չէ, անխառնապէս չը լինել) շուտ է, պէտք չէ, սպասեցէ՛ք, փնտախար է Այ՛, զուր չէ՛ք անիլ այդպիսի խօսք, պղտպէս, եթէ ձեր խօսքն ան-կեղծ է, ուրեմն վախկոտ մարդ տէր էք ու տղէտ եւ կամ ձեր ուղեղը պէտք է բժշկիների քննութեան են-թարկել: Իսկ եթէ զուր անկեղծ չէ՛ք, ձեզ պէտք է համարել ամենափնտախար խորհրդատու, վատ հայ ու վատ մարդ:

Այ՛, այժմ գործելու ժամանակ է եւ գործելու ջղե-րի ամբողջ զօրութեամբ, սրտի բոլոր անկեղծութեամբ, մարի բոլոր լրջութեամբ: Փոքրոգի, փառասիրտ են, դա-ւաճան են իսկ սուրբ դատին նրանք, որոնք անպաշտ-պան ժողովրդի յուսահատ ճիւղերի ժամանակ իրանց դա-տապարտելի անգործութիւնն ու ստոր խաբէրայութիւն-

ներն իմաստակի դիմակով են ծածկում եւ նենդաւոր նախանձից փրկուած, իրանց սրտի բոլոր զաշխուշի տղերքով լինենք զուրա հանելով, լծուտ աղանի ինքնիշխան սարքում, զրաւարութիւններ փսխում արիւնիւն լծախ գործիչների դէմ ու ստորաքարչ կերպով յարձակւում նրանց վրա: Իսկ նրանք, որոնք ժողովրդին անպաշտպան ու տկար են լծուտում կուր արհաւիրքներում, նրանք անզգայ, ոգորմելի, խղճալի են. ոչ այդպիսիները յանցաւոր են նաեւ դէպի ժողովուրդը:

Աջակցութիւն գործողներին, ժողովրդին, որ կանդանաւ են լծնամու գէմ, մէկ ահաւոր լծնամու, որ զիտէ նոյնչափ անգլխարար ձեռքի, բռնանալ ջարդել կուտուրել, որչափ վայրենի գաղան է ինքը:

Աջակցութիւն գործողներին, ժողովրդին — զաւայսօր յեղափոխական կռիւնի խորհուրդը: Հայերս ունեցանք Յունիս 8-ը, ունեցանք Յուլիս 15-ը, Լեզրուսի ու Կ. Պոլսի հայ յեղափոխական այդ երկու անդրանիկ նշանաւոր շարժումները, որոնց երկուսն ալ լուրջաւ նորերս. ունեցանք այժմ Սասնոյ շարժումները եւ պէտք է դիտ ունենանք մի երկայն շարք այդպիսի շարժումներ, որ մեր ազատութեան վերջնական յաղթանակը տանենք: Այդ պէտք է լու հասկանանք...

Գետ շատ ու շատ անկիւք կայ... Աջակցութիւն, յեղափոխական աջակցութիւն գործողներին, ժողովրդին...

ՅԱՐԾՈՒՄԻՆԸ ՀՐԱՒԵՐ ԸՆԴՈՒՄԻՆ ՀՐԱՒԵՐ ՏԱՐԾՈՒՄԻՆԸ ՀՐԱՒԵՐ

Հայ եղբայրներ,

Կարգաւոր Տարօնոյ անունը հարաւորապէս ճակատար, լծերեւո կը դարձանալ լծէ ինչ յաւակնութեամբ ատանձին գաւառ մը յեղափոխական հրաւեր կը կարգայ «սո համայն հայ եղբայրս», մինչ զուր կըստպսկը որ աւելի «բարձր» անդէ հասնէր ձեզ այդ հրաւերը: Բայց ձեր զարմանքը զսպեցէր. գիտցէր որ այս հրաւերը հրամայական է, որպէս զի նկատէր լծէ մեծ լծէ փոքր անդէ, բարձր լծէ ստորաւոր դմարմնէ մը կը հասնի այն: Տառապնալ եւ ձեռնալ եղբայրք ձայնն է այս, եւ այն անդէ ուր տառապանքն աւելի մեծ է, այն անդէ իրաւունք ունի աւելի յաւաք եւ աւելի մեծ ձայն բարձրացնէր:

Թուրք կառավարութեան անաւական անասելի հարուածները եւ կեղեքմունքը, բուրդ հրոտակաց դառն հարստահարութիւնքը՝ մեր վիճակն ու կացութիւնը շատնց անտանելի զարծուցած էին, շատնց անաւական քայքայուած եւ անանկացած՝ Տարօնոյ երկիրը տակաւին կը դիմանար, զի գէթ բաղաբական հայաձանքն այնքան անգութ յառաջագիծութիւն չէր ըրած մեր երկրին մէջ: Բայց տարիէ մ'ի վեր երկնոյթները փոխուեցան խուղարկութիւնք, ձերբակալութիւնք ամեն դասակարգէ

անձնաւորութեանց, տարապայման խստութիւնք եւ ճընձմունք երթալով բազմացան եւ սովորական դարձան, եւ երկը ամիսէ ի վեր Տարօնոյ երկիրն նմանը չը տեսնուած արեւոմեալ դրութեան մէջ է: Ամեն որ վաւերաւ է, եւ բազալի ու դաշալի ժողովրդեան ամենահարազատ զաւակները բանտերու եւ տանջանաց մէջ կը մաշին, կը հեծեն: Մեր մերկութեան, աղքատութեան եւ լծուտութեան վրայ աւելցան այսօր նաեւ հառաւանք, սուգ, արաւոր, լաց ու կոծ. հայրը դաւակէն կը զօրուի, զաւակը՝ հօրմէն, հարսը՝ փեսայէն, եկեղեցիք՝ իր հովիտներէն, վարժարաններ կը փակուին եւ մեն սիրասուն մանկաին փողոցները լծափառաշրջիկ կը զեգերին: Անգութ կառավարութեան հալածանքը ալ ոչ չափ ունի, ոչ սահման, եւ երկը ամիսէ ի վեր՝ տակաւին չը դադրեցան ոչ խուղարկութիւնք եւ ոչ ձերբակալութիւնք: Կառավարութիւնը մեղ վիրաւորել առ ոչինչ կը համարի. նա մեղ յիմար ոչխարի տեղ դրած է եւ իր ուղած խաղը կը խաղայ մեր զլխուն:

Եղբայրներ,

Այլ դանակը ոսկորին հասաւ. եւ մենք չենք կրնար դիմանալ: Այժմէ այսպէս տեսէ՛ մենք կորած եմք: Ուստի Տարօնոյ լծուտ հայ ժողովուրդը այսքան տառապանքներէ տաղտկացած կը բարձրացնէ իր ձայնը, իր զլուխը. նա որչա՞ծ է ոտքի կանդներ, նա յուսահատ մուլեգնութեամբ պիտի կուր լծնամոյն գէմ, իրեն նշանարան ունենալով կամ՝ մահուամբ եւ կամ յաղթութեամբ աղատուիլ այս բաղմաւաւար վիճակէն: Տարօնոյն որ ցարդ քնած էր, պիտի ցուցնէ աշխարհի լծէ՛ քնած՝ բայց առիւծ է եւ. գիտէ նաեւ զարթնուլ: Հասաւ մեր վրէժ լինելու լծեան, արդար զայրոյթի եւ արդար իրաւանց ժամն ահարկու: Մեր ներկայ տագնապակց կացութիւնը կը պարտաւորէ զմեզ, կամայ լծէ ակամայ, ոտքի կանդներ: Մենք ոտքի պիտի կանդներ՝ նոյն իսկ եթէ միանակ լինինք: Այժմ ժամանակ կորցնեմք, ամեն ինչ կորած է:

Ուրեմն մեր շարժման որոշումն հաղորդելով ամեն հարազատ հայ եղբայր, նոյա միաժամանակ գործակցութիւնը կը խնդրեմք: Մենք ու եւ տեղէ դրած կամ օգնական զօրագուններ չենք ակնկալեր, այլ միայն կուղեմք որ մեր շարժման ժամանակ ուրիշներ եւս շարժին իրենց անդեր, որպէս զի մեր շարժումն արդիւնաւոր լինի:

Մենք ոտքի կեննենք ժողովրդի անաւական եւ քաղաքական ազատութիւնը մեր արեւմուր գնելու նպատակաւ: Հարազատ հայ եղբայրք խղճին կը լծողմը միաձալ մեզ հետ կամ լծողուլ զմեզ առանձին:*)

Մուշ 20 փետրուար 1892. ՀԵՉԵԿԵԿԵՆ ՄԱՍՆԱԿՈՒՄԻՆ
ՏԱՐԾՈՒՄԻՆ

*) Վարդէնիս զիւլում ձերբակալված Պօղոսի եւ Մարտիրոսի (տես «Հնչակ» ներկայ եւ նախընթաց համարները) վրա գտնված լծութիւնի մէջ կար նաեւ տղն «Յայտարարութիւնը»:

ՀՐԱՒԻՐ

ՂԱՐԻՊՈՒԹՆՆԻ ՄԷՋ ԵՂՈՂ ԱՂԲՏՏՈՅ

Սիրելի Տարապետ աղբատաներ,

Մենք զինանք որ զձեր քուլփաթ ու ձձեր նեղու-
թներն աղատելու ապով՝ զէնոնք թողած առձկի ոտաց
առէջ՝ իտա խրտար տարի ընկեր էք հալիսի դուռ ու փո-
ղան, կողորտիք զարիպ երկիրներ: Բայց զիտցէք, աղբոր-
տանք, որ հիմկա մեր երկրի հալ ուրիշ զուրու է զար-
ձեր. երկիր բոլոր կրակի մէջ է, կը վառի. ամեն օր
զմեր աղբատանք կը բռնեն կը տանեն բանա. ոչ տուն
մնաց, ոչ տեղ, ոչ վարժարան, ոչ վարժապետ: Հուր-
մաթ որոշեր է զմի գնալինս ընէ:

Աղբատանք,

Մենք էլ չենք կարնար համբերէ. զանակ ոսկորին
հասաւ. մի յուրիշ չարա մը չը կայ, մենք լէ զմեր կըր-
ցած կէններ, ոտքի կեններ, արուն թափելով: Աստու-
ծովանորա հուրմաթի ձեռքէ աղատներ, գտներ զմեր
հանգիստ: Շատ չը մնաց՝ որ մեր երկիր ներկուի զատ-
կի հալիթի պէս արնով. գիտցած եղնիք, աղբատանք,
էլ ինչ կը կայնիր. ձեր կնիկ ու ձիւ կը մորթեն, ձեր
տուն ու տեղ ձեռքէ կերթայ. էլ ձեր դատում ու վաս-
տակ էր համար է, ինչ կէնէք զտակ. յետին տա-
րին է, զգտում ինչ կընէք. ելէք, արէք՝ զձեր քուլ-
փաթ ու ձիւ պաշտպանէք:

Ղուրպան աղբատանք,

Հերիք է մնաք խորագաթ. էն որ հալիսն դուռ ու
փողան կողորտիք, ելէք արէք ձեր տներ, ձեր կնիկ, ձը-
թուն կայնէք տէր. փարի հոտ չի գայ, արնի հոտ կիգայ.
ինչու էք կայնէ, ձեր աշուրնիւր բացէք, ելէք արէք:
Ձեր հողին, ձեր տաւարին կայնէք տէր. ձեր էնխրտար
վերկինսը քիչցուցէք. փոխաձիններէ ձեզ աղատէք.
պարաքերէ ձեզ աղատէք. ձեր կեանքը աղատէք:

Աղբատանք,

Ձեր օլուխ չօձուխի բերնէն զէտ գիր գրեցինք. զի-
շեր ցերեկ մէկ աւա արտասուք կը թափեն. ուրանց
հաց որ կուտեն՝ արուն ա. զձեր կարօտ կը քաշեն, իս-
կի չեն քնի, մեկաւա զձեր ծամբէն կիշեն. դուք ուր էք,
աղբատանք: Որ թէ դուք հայ էք, որ թէ կը ցաւաք
զձեր երկիր, տուն ու քուլփաթ, որ թէ կը սիրէք զձեր
ջուր ու հող, կուզէք զձեր հանգիստ, որ թէ կուզէք
աղատուիք եղա գերութենէ, անխրաւ Համոյի ձեռքէն,
փրկուիք անօրէն հուրմաթի բռնութենէն, տաճիկ ու
քուրդի զուլմէն, ելէք, արէք երկիր, դարձէք, դարձէք
հայրենիք. արէք հիտրաց միտնիք, հիտրաց ապրիք:
Երբ որ ձեր երկիր աւերի, ո՞ր տեղ ձիւ սըլծառ կայ.
կամ դուք հեռուէն թամաշա ընէք, երկիր կրակի մէջ
մանէ ու ելնէ, յետին հալ ինչ երեսով պիտի դառնաք
ձեր աղատուած հայրենիք: Կղա խրտար. ահա մենք

զմեր պարտք կատարեցինք, ձեզի խաջուցինք. խա հալ-
դուք ու ձեր Աստուած:

ՁԵՐ ԱՂԲՏՏՈՅ ԳԻՄԸՅ

ՄԵՌՈՅ ՀՆՁԱՆՈՒՄԸ ԲՆԻՔԻՐՈՒԹՆԵՆԸ ԳԻՄՅԵՐԻ:
Մուշ 5 մարտ 1892.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Եղբայրներ,

Խորհրդաւոր զէպքերն ու հանդամանքները, որ տե-
ղի ունեն այսօր տաճկաց Հայաստանում, մեզ ստիպում
են ուղղել ձեզ հետեւեալ տողերը: Քաճկահայերն այ-
ժում զանվում են մեծամեծ զէպքերի նախնիմաց օրւայ
մէջ: Բռնութեան ձեռող բնի տակ հայ ժողովրդի
սարկական կեանքի շէնքը ձեւք լուծի փլուծի տապալ-
վում է: Ամեն բան հայոց կեանքում գլխաւոր է տալիս,
որ երկարատեւ տանջանքի, նեղութեան, թշուառութեան,
արցունքի բաժակը լքվել է արդէն և դուրս է թափ-
վում իր ամերից: Հարունակել կամ չը շարունակել այդ
կեանքը՝ դարձել է զոյալութեան խնդիր հայի համար:
Որպէս մէկ աղետաբեր հոլմ որպէս մի ժամապետ, առ-
ձիկ կառաւարդութեան հայաճանքներն աւերում ու մա-
հացում են ամեն-ինչ հայերի մէջ: Հայր ու որդի, կին
ու տղամարդ, հարուստ ու աղքատ, կրթված ու անուս
— այսօր ամենքը հալածվում, ձերբախլվում, բանտարկ-
վում, քստրվում են կառավարութեան ձեռքով. այսօր
հայոց ամեն-մի քաղաք, ամեն-մի գիւղ, ամեն-մի տուն
ծանր ու դառն զգացումով, բայց և ինքնախտահ ու
վճռողական սրտով, սպասում է այն օրւան, որ շատ մօտ
է թուում, երբ այդ ամեն խտտութիւնները որոտի նման
միանգամից կը պայթեն իր զլխին: Եւ այդ բոլորը նա-
խադուշակել են տալիս, որ տեղի, քան մօտ է օրհա-
սական կուր ժամը, մի կոխ, որի պատճառն է տաճիկ
մոլեգին հալածումն ու հայի անսահման թշուառութիւնը:

Եղբայրներ,

Ներկայ դառն ժամանակս, երբ զիմում ենք ձեզ
այս խօսքերով, հայութեան համար մի շատ մոթ ու
մոլայլ ժամանակ է, բայց մենք գիտենք, որ մոթ
գիշերից յետոյ է միայն ծագում պայծառ արշալոյսը:
Ներկայ դառն ժամանակս և այն օրհասական կոխը, որ
կարող է յանկարծակի պայթել և պայթել աւելի շուտ, բան
կարծվում է, հայ ժողովրդի փորձութեան ժամն է և այդ
փորձութիւնն ուրիշ ոչինչ չէ, եթէ ոչ այն սարսափելի
տուրքը — սուրբ պատերազմը, — որ նա ստիպված է տա-
լու մի լուսաւոր ու երջանիկ ապագայ ունենալու. համար:
Եւ, օրհասական կուր արհաւիրքներում պէտք է լսվէ
հայի յաղթական ձայնը. այո, արեան հեղեղում պէտք է
միանգամից ընդ միշտ վերջ գտնէ հայի տառապանքը,
նրա մէջ պէտք է հոսէ հայի վերջին արցունքը, նրա մի-
ջից էլ պէտք է ծագէ հայի աղաւառութիւնը: Թող զայ
թշուառութիւն, թող կոտորում, աւեր ու մահ տրուէ նա չորս

Ս ա լ ի Տ փաշայի զոհերը:—Այս զոհողութիւնը փաշան Ալիքիկոյ մէջ թունաւորած երախտներէն, ըրած զոհերէն չը շատացաւ: Մարաշէ պաշտօնանկ լինելէ մի օր վերջ տոսկարի զոգարտութիւն մը կրնէ, պաշտօնական բողոքաբեր մը պատրաստելով՝ Բ ե ռ ի ոյ վայրին կը զրկէ. վերջապէս այդ բողոքաբեր բռնկեցաւ. նախ ի պապական հայտ. Ի ռ ո լ ա խ ե ա ն Գ է ո Ր Գ աղան պաշտօնապէս ուղուեցաւ ի Բերիկոյ. ապա՝ Մ ու Ր ա տ ե ա ն Գ է ո Ր Գ աղան. քիչ վերջ ուղուեցան Ա ա Ր ա պ ե տ է Փ. Տ է ո Վ լ է թ ե ա ն, Յ ո Վ Տ ա ն ն է ս է Փ. Ե ա ի ա լ ե ա ն. առաջինը հարուստ ընտանեաց զաւակ, երկրորդը երբեմն ս ա ն ա զ է մ ի ն ի. սոցա հեռ ուղուեցաւ. նաեւ տէր Վ ե ո Ն Գ քահանայն՝ աղքատաց հայրիկը: Սոքա ամիսներով տառապեցան ի Բերիկա, երբեմն բանտարկեալ, երբեմն ընդ հսկողութեամբ: Սոցանէ Գ է ո Ր Գ աղա Մուրատեան բանտի մէջ հոգեվարքի ճգնաժամ անցուց: Այնուհետեւ վեց անձինք ալ կոչուեցան, որոց մէջն են Գ ոյ ի ն՝ ուսուցիչ, Ս. Ս ա մ ու է լ ե ա ն, Պ ի լ է զ ի կ ճ ե ա ն և Թ ո Ր ա լ ե ա ն է ֆէնտիք: Վերջին պահուս ալ խմայց Դ ի կ ո զ ա յ ո ս եպիսկոպոս՝ Գ ը ու ն ու զ ի վանքի վանահօր բանտարկումը ի Բերիկոյ: Այս նշանաւոր եպիսկոպոսը ծանօթ է ընդ հանուր հայ ազգին: Չը համարձակուելով ձերբակալել եպիսկոպոսն Գոնուղի մէջ, խաբէրայութեամբ Բերիկոյ կը կանչէ վայրն և երկու օր վերջ կը բանտարկէ առանց որ և է հարցման, ըսելով թէ հեռագրաւ այդպիսի հրաման եկած է Կ. Պոլսէն:

Ա. . . 16 յունիս 1892.

Ալիքիկոյ հայք թշուառութեան մէջ կը խեղդուին: Խուղարկութիւնք և բանտարկութիւնք օր քան զօր կը բազմապատկուին: Բնիւքանի մը ամիս յառաջ անտեղի կասկածանք բանտարկուեցան մինչև. իսկ պատանիք՝ տասնէն աւելի, որ և մինչև ցարդ. կը գտնուին բանտի մէջ: Ի զուր ամբողջ երկու ամիս կաթողիկոսն ամեն ջանք ի գործ դրեց. անխելի մնացին նորա թախանձանք և աղերսք: Քանի մը անգամ Գ. Գրան աղերսագրերը զրկած է, հեռագրով իսկ հայոց ցաւայի և դառն վիճակը նկարագրելով զըթուլութիւն խնդրած. զոր ջանք—բոլորն անպատասխանի մնաց: Այլ և ընդհանրապէս, կրկնակի հրամանագրով Ատանայի կուսակալութեան՝ կաթողիկոսի Ատանայէ հեռացումն պնդեցին. կաթողիկոսը հարկադրեալ ամիս մը յառաջ մեկնեցաւ Սիւ:

Վիճակն Մ կ Ր տ ի չ եպիսկոպոս արդէն տարիէ մ՝ ի վեր՝ հակառակ օրինաց՝ իր պաշտօնէ զրկեալ էր: Չը շատնալով ազով՝ զանազան սպառնալեօք և նախադանքներ նորան յ՝ Ի ն կ ի լ Ր ե ա զրկեցին յ՝ աքսոր, և Ատանայի կուսակալը հեռագրեց առ. Ա պ է տ ի ն փաշա՝ կուսակալն Ի ն կ ի լ Ր ի ոյ՝ այսպէս. «Ազգին ատելի, կառավարութեան դաւաճան՝ անխելալ Մկրտիչ եպիսկոպոսն ձեզ զրկեցի. զգոչացէք նորա խոսկայոյդ և յեղափոխական շարժումներէն:»

Գպրոցականք և ուսումնոցած մարդիկ առանց գրկւաններն կարելու՝ չեն կարող քաղաքին մէջ պատկու երել, վախճալով թէ մի գուցէ թիւրք ու թրքացեալ ստիկանք և մանկէք միատակար թղթեր վեաւելելով՝ ամբաստանեն զերեւնք, որոց բաւական օրինակներ տեղի ունեցած են մինչև ցարդ:

Ատանայի բարձր դասէն Ա ա Ր ա պ ե տ Ա է ո Վ տ ի լ լ ե ա ն կորստամիտ և արդարաւէր երիտասարդն առանց քննութեան կամ որ և է հարց ու փորձի՝ անցեալ շարժ ձերբակալեցին և եպիսկոպոսն շոգեւաւով՝ ստիկանական խիստ հսկողութեան տակ յ՝ աքսոր զրկեցին ի Վ ե Ր ի տ ո ն (Բէյրութ). զոցց կը պտտի որ բերդարդելած են Արիա, թէ ինչ յանցանքի համար—յայտնի չէ:

Ժողովուրդը սարսափի մէջ է. ժանտարմք ու ստիկանք քաղաքաց մէջ, աւաղանք չերքէ և քիւրդ ամեն կողմ՝ ծանաղարհաց վրայ և երբեմն իսկ յ՝ եղերս քաղաքաց—ամենքը կը կողոպտեն, կառեւանգեն, կը ծնեն, կը ծեծեն, կըսպանեն զհայս: Կառավարութիւնն ինքն այդ ամենու պետէ:

Ատանայի կուսակալն, անխելք, թեթեւամէտ զառամեալ իննսուսամեայ ծերունի ս օ ֆ ու տաճիկ մը, միշտ հայերը ծնելէն հաճոյք կը զգայ. միջինիմներու մէջ քարոզել կուտայ, թէ հայոց հաշն անգամ ուտել «հարամ» է, թէ բարեւելու ժամանակ խթանփրութեամբ ստել պէտք է, թէ պէտք է միշտ թշնամի բլլալ անոնց և հարկ եղած պարագային չը խնայել անոնց կեանքը: Մեծ քաղաքի մը կուսակալն է որ այդ պիտի քարոզներ ընել կուտայ. . . Սոցն հինաւորաց վայրն զրահաւոր մը ուղած է Ալիքիկոյ եղևրաց «խաղաղութեան» համար, գիշեր և ցերեկ հայկական յուզմունքէ երկնալուծ: Այս օրերս զրահաւոր մը ընդ հուպ կը սպասի դիտելով կասկածելի նաւերը. . .

Ի վերջոյ կը յայտնեմք համայն հայութեան, թէ Ալիքիկոյ հայոց ծանր վիճակը և թէ այսպէս շարունակէ 6-7 ամիս եւս, կիլիկիեցիքս կենդանի մեռեալ պիտի գտնանք, ոչ գրող, ոչ կրթեալ անձ, ոչ գրիչ բոնող անձ կը մնայ, բանտերն և բերդերն լեցնելով և ընդհանուր ժողովուրդն խոլաւ պիտի մահանայ բարոյապէս և նիւթապէս. . .

ԿԻԼԻԿԵՑԻ.

ՆԵՐՍԵՍԻ ԹԻՒՐԵՑ ՀԱՅՈՍԵՒՆԻՑ.

Վաստիա, 16-28 յունիս 1892.

Վանոյս եօթին այստեղ ձերբակալուեցաւ. Հ ա մ Ր ա Ր ձ ու մ Տ է լ ի Գ ա լ լ ի թ ե ա ն անուն սերաստացի երիտասարդը: Կառավարութեան կողմէ յիշեալի տունը խուղարկուելով ձեռք կը ձգեն 8 օրինակ ներկայ տարւոյս Ապրիլ ամսի «Հնչակէն» և 14 օրինակ Հնչակեան Առևտրա-ցութեան Անտրոնի «Յայտարարութիւնէն»՝ հրատարակեալ նոյն Ապրիլ ամսոյ մէջ:*)

*) «Հնչակի» ներկայ համարում գետեղված «Յայտարարութեան» մասին է խօսքը:

Դ. Խ.

յուշատետրով, որոյ մէջ նշանակուած են եղիր ժամանակէ հետէ Կերաստիոյ նահանգին մէջ կուսակալի և այլ կառավարական պաշտօնէից կողմանէ ի դորձ դրուած զեղծութիւնն ու հարստահարութիւնները մի առ մի: Հարցաքննութեան պահուն թէ Հնչակեան կուսակցութեան, թէ իրեն խիստ պատուարեալ, վեհանձն ու խորհուրդ պատասխաններ տուած է, այնպէս որ հարցաքննիչ պաշտօնէացի (մութասարըֆ, միւստափուլուփի մուափին և ամբողջ մէջիսի խտրէի անդամը) վերջին աստիճան սարսափահար եղած են. խիստ սարսափած են նոյնպէս վրայէն ելած թերթերէն: Գաւիթեանն իր ընթացքով մեծ տպաւորութիւն թողած է ժողովրդային ստուար մեծամասնութեան վրայ: Զոյժ համառօտ կերպով կը գնենք հոս տեղի ունեցած հարցաքննութեան մի քանի կարեւոր կէտերը: Ի միջի այլոց կը հարցուի թէ «ո՞ր ես դու և ի՞նչ է զբաղումը»: — «Ճշմարտութիւնը սիրող և պաշտպանողներէն եմ»: — կը պատասխանէ Գաւիթեան. — «զբաղումն է առհասարակ ժողովրդի մէջ ցրուել «Հնչակը», նորա կուսակցութեան հրատարակութիւնները և տարածել նորա փետմ գաղափարները»: — Հաւ, որոնք են ընկերներդ: — «Ընկերներս են ամեն անոնք, որք անկեղծ սիրով կը սիրեն Ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը, որք կը ծառայեն ժողովրդի շահոյց և անձնուէր ջառագողներ կը հանդիսանան ժողովրդին ու Ճշմարտութեան»: — Ի՞նչ աղբի կը վերաբերին անոնք: — «Մեր մէջ չը կայ աղբութեան, կրօնի, վիճակի կամ դրաղման խտրութիւն. մեր դատը մարդկային է և նպատակ ունի անիրաւութեան, անտեսական կեղերքման և բռնակալութեան զէմ պաշերադմելով, զանոնք իսպառ ջնջել աշխարհիս երեսէն: Բոլոր անոնք, որք զանազան երկիրներու մէջ կաշխատին նոյն նպատակի համար, մեզ ընկեր են: Մենք ալ կաշխատինք մեր երկրին մէջ: Գիտցէք, որ մեր մէջ կը գտնուին հայ, յոյն, թիւրք, քիւրդ և այլն աղբութեանց վերաբերող անձեր, և եթէ դուք եւս սիրէք Ճշմարտութիւնը և ծառայէք նորան, դուք ալ մեր ընկերներն էք: — «Արշալոյսնիկդ ու գն և համարձակ կը խօսիք մահուան պատիժէ չէ՞ք վախնար: — «Օ՛, վաղուց ուխտած էինք մեռնիլ մեր նպատակի համար: Մահը սարսափ չաղբեր յեղափոխականներուն: Գուք կը բռնանիք և կը չորանաք խտրի պէս՝ անհետ և ապարդիւն, իսկ մենք՝ յեղափոխականներս՝ կը մեռնենք փառաւոր մահով, թողով անջինջ ու կենդանի օրինակ մեր բազմաթիւ հետեւողաց: Մենք գիտենք, որ հաղարաւորներու զոհուելովն է որ պիտի տապալի բռնապետական թիւրք կառավարութիւնը և անոր փլատակաց տակէն պիտի բարձրանայ նորոգ և յառաջագէմ հանրակացութիւնը: — Բայց ինչո՞ւ կուգէք տապալել մեր վեհ. Մուլթանի կառավարութիւնը, որ գիշեր ու ցերեկ անքուն կը աքնի իր հպատակաց բարօրութեան ու երջանկութեան համար: — «Մուլթանի կառավարութիւնն ինքն իրեն կը տապալի արդէն, որովհետեւ քաղաքակրթեալ և քաղաքականապէս աղատ աղբաց շարքին մէջ բռնապետական տէրութիւն մը չը կրնար գոյութիւն ունենալ. նա դատապարտուած է ոչնչացման. — մենք կուգենք պատմութեան այդ դատապարտութեան գործադրողներն ըլլալ: Բացի այդ

անթիւ հարստահարութիւններով, զգնաքներով, զեղծութեամբ բռնաբարութիւններով անտանելի դարձնելով կեանքը իր հպատակ ժողովրդոց, — ինքն այդ ժողովրդոց լիշուստութեան պատճառ եղաւ, ինքն իր տուն քանդելով, և անոնք ելան նորա դէմ. . . .» և այլն

Այդ բոլոր պատասխանները Գաւիթեանն տուած պաշարիւնութեամբ. շուարեալ ու երկիւղի մէջ թողած է ինչպէս քննիչ պաշտօնէացիները, նոյնպէս շրջակայ բոլոր կառավարական մարմինները:

ԱՆՅԱՅՏԸ:

Երզնկայ, 4 յունիս 1892.

Ըմբողջ Երզնկայի նահանգն, մանաւանդ Գ. ու Բ. ու չայ գիւղաքաղաքին շրջակայ գիւղերն առնելէ մ' ի վեր ստիւրականէն աւելի անտանելի հարստահարութեանց և բռնութեանց ենթակայ եղած են: Բռնաւոր կառավարութիւնն անտանելի կասկածներով, կամ շատ մը շահախնդիրներու զոյգարտութեամբ գիւղացիներով բանտերը կը լեցնէ. նահանգիս մէջ երեւան եկած քաջարի հայ ապստակային հրոսակները չը կարենալով ձեռք ձգել, իր բոլոր վայրոյթը գիւղացւոց գլխուն կը թափէ:

Հետեւեալ զէպրը պատահեցաւ քանի մը ամիս առաջ Գուրուչայի մօտակայ Տան ձիկ (Մեծ Եւրմտան ալ կըսուի) կոչուած գիւղի մէջ: Տանձիկի մի քանի տիմար թիւրքեր, լսելով կառավարութեան կասկածանաց մասին հայոց նկատմամբ, պատուանշան կամ այլ վարձատրութիւն ստանալու ափնկալութեամբ, կերթան Գուրուչայի գայմագամին և կը զոյգարանէ թէ «մօտ օրերս Տանձիկի կեալուրներն ալ պիտի յեղափոխութիւն ընեն և մեզ շատ չարք պիտի հասցնեն. և այլն: Գայմագամն ուրախութեամբ կը լսէ — վստան զի առիթ մ' էր նահանգապետ փաշային հաճելի ըլլալու, գուցէ պատուանշան մ' ալ ընդունելու. — և անմիջապէս տասն զինուորաց հետ կը ճանրէ թիւրք գիւղացիները, որ երթան կասկածեալները ձերբակալեն: Ոստիկանք և գիւղացիք գայմագամին յորդորներէն մեկ-մեկ անտանելի բռնաւոր դարձած էին: Գիւղ կը մանեն, տակն ու վրայ կընեն, խիստ կոշտութեամբ ու ծեծով նախ հարուստներու տուներ կը խուզարկեն և ապա հասարակ գիւղացւոց, բայց բան մը չեն գտնել. միայն գիւղին վարժապետի տունէ քանի մը «Հայոց պատմութիւն» և մի «Երգ-սրան» կը գտնեն և կը վերցնեն: Ֆիսսակար է, ըսելով կը ձերբակալեն վարժապետը և դարձեալ 15 հօգի անմեղներ և հարուածելով, նեղելով կը տանեն Գուրուչայ՝ գայմագամին: Այնուհետեւ նոյն գիւղի թիւրքերէն վառերը գայմագամին լրտեսութեան պաշտօն ստանալով, կընկոխն բազմաթիւ անմեղներ նորէն ձերբակալել տալ: Այս խառնակութիւններէն քանի մը օր ետքը՝ գիշերով մասնիկ թիւրքի մը բնակարանը մի քանի անձեր մտնելով, նորա քնած միջոցին բերանը լաթեր խօթելով կը խեղդեն և ապա վրան քարիւղ լեցնելով կը բռնկցնեն և կանհետանան: Գրացի թիւրքեր մասնիկէ կնկան աղաղակներէն արթնցած՝ օգնութեան կը փութան և եղևութիւնը

իմաց կուտան ոստիկանութեան: Գժբազդ պատահականութեամբ մը նոյն պահուէն գիւղի քահանայն լապտեր ձեռքը իր ակոտը կերթար, որոյ ճանքան սպանուած մասնիչի տան առջեւէն էր: Թիւրքերը տեսնելով նորան անմիջապէս կը բռնեն և ոստիկաններին կը յանձնեն: Հետեւեալ օրը կրկին նորանոր ձերբակալութիւններ ընելով հայերէ՛ քահանային հետ մեկտեղ շղթայակալ կը սանեն Գուրուչայ և կը բանտարկեն: Կասկածներ կը հրաւիրուի Սարգիս անուն երիտասարդի մը վրայ եւս և կուզեն ձերբակալել, բայց նա իմանալով այդ՝ խցս կուտայ ուրիշ գիւղ մը: Ատոր վրայ այլ եւս կըսեն անոր մը չափ կը փնտռեն, բայց ապարդիւն: Իսկ այդ ժամանակամիջոցին մէջ Կ. Պօլսոյ նոյն գիւղէն վատ հայ մը Սարգիս աղքատներէն իմաց կուտայ ոստիկանութեան: Դանտարմէ կը կոխեն գեղը, բայց պահ մը կը մնան շուարած, թէ որ տան մէջ փնտառուեն: Այդ վարանումէն օգուտ քաղելով Սարգիս իր մեկ ընկերին հետ կրկին խցս կուտայ, բայց զեղի մօտակայ բլրէն գնացած ատեն հետեւէն կը նկատուի ժանտարմէներէն, որք ետեւէն կը վազէին: Տեսնելով որ այլ եւս խուսափելու հնար չը կայ՝ Սարգիս և իր ընկեր կը պահուին քարի մը ետեւ և կըսեն հրացան պարպել ձիաւոր ոստիկանաց վրայ, կը յաջողին սպանել ոստիկանապետն և հայ մը, որ անոնց հետ կը հաշտուէր զինքը: Սակայն զընտանները սպառնելով, նոքա կորուշեն փախիլ: Այդ միջոցին գնաակ մը գետին կը տապալէ Սարգիսը, մինչ նորա ընկերը կը յաջողի անհետանալ: Կիսամեծ Սարգիս կը պաշտպանուի իր մօնէիւնով և զաշտըն հանելով գոտիէն հարուած կուտայ ոստիկանի մը: Ատոր վրայ հրացանի կոթեւրու հարուածները կը տեղան վրան. Սարգիս կը սպանուի և արիւնաթաթախ գիւղի կը լծուի հոն:

Քանի մը հայ երիտասարդ կուտան բաջ Սարգիսին վրէժն տանել: Գիշերով կը մանեն ուրիշ թիւրք բրտակի մը տուն և գաշոյնի երեք հարուածով կը սպանեն: Խցս տուած ատեն երիտասարդը մութին մէջ ստուեր մը նշմարելով, լծնամի կը կարծեն և մեկ անթմարթի մէջ անոր հարուած կուտան: Այդ միջոցին յանկարծ կը լսեն աղաղակ. «Մհ, ընկեր իմ, ի՛նչ ըսիր» և զարնուածը կը նշուղի: Սոսկալի կըլլայ այն վայրկեանը, երբ կը նկատեն որ իրենց ընկերներէն մէկն են զարկած շփոթութեան մէջ... Անմիջապէս կատնեն ուսերնուն վրայ և կանհետանան գիշերային միջին մէջ: Արկորով օրը եղելութիւնը կիմացուի սպանողներու հետքերը կը գտնեն և կը ձերբակալեն: Անոնց հետ կը ձերբակալեն նաեւ նոյն գիւղի առագ երեքն և ուրիշ հայեր:

Այդ արիւնալից ողբերգութիւնը սարսափ ձգեց նահանգիս մէջ...

ԵՐՄԵՆ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՏԵՐՄԵՆՑ.

Մշոյ մեր լծղթակից Մտրա կից տապած մի նա-

մակից քաղում ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

«Մշոյ հանրածանօթ Հաճի Գալի պատուն մութի լիւսն շէյ խն պառցտ կրնէ բիւրդ ցեղերու մէջ: Կաս ձեռնարկած է անոնց մէջ քարոզութիւններ լսել, անոնց մոլեւանդութիւնը գրգռելու հայոց դէմ: Այն պառցտներու վայրենի զիտաւորութիւնները և անկէ յառաջ գալիք բոլոր զարհուրելի հեռեւանքները կրնան ընթերցողքը մահաբերել: Այն պառցտի պաշտօնական բնաւորութիւնն մանաւանդ — զի հեճեալ ոստիկանն և իր կնկերանան իրեն — հայոց աւելի պատճառ կուտայ կասկածի և ակամայ միտք կը բերուի շէյս Զէյալէ գիւղին պատմութեան արիւնալից էջերը... Սանոյ պաշարման վիճակը թիւքը վնասողներով կը շարունակուի ասկաւին նոյնը մնալ, այլ եւ նորանոր զօրքեր եկած են: Սասունցիք անընկճելի են. անոնցմէ ոչ մէկը զեռ չեն կրցած ձերբակալել, բացի Կէլիէ կեն ման և Կէլիէ մասուր գեղերէն հինգ ձերբակալուածները, որոց մասին գրած եմ արդէն, որոքես նաեւ Ազոյի չարաբանքներու մասին: Անոնցմէ սակայն երեքն անունը տուած չէի. ինչպէս գիտենք, մէկն էր Ազո, միւսը Միրիս և մնացած երեքն են՝ Մըքոյ, Մարտա և Տօնէ: ... Վարդենիսու երկու ձերբակալեալները, Պօղոս և Մարտիրոս, որոց վրայ յեղափոխական գրութիւններ գտած են, Բաղէշ տարուած և անդիէն կրկին Մուշ բերած են, ուր կը հեճեն բանտի մէջ և գաղանաւորոյ չարաբանաց տակ հարցաքննութեան կենթարկուին ստէպ: Վալին եկած է Մուշ... Զէյալէ Գալի քիւրդ Աշիբեմէն բազմաթիւ ձիաւորք (գիտաւորներ) Մուշ կանչուելով՝ նոքա վնասողական զգեստ հագցուցած են և գաղանի հրահանգներով իրենց տեղը զարծուցած... Գաշաի մէջ մեծաքանակ ձիաւոր ոստիկանք կը շարունակեն անդադար շրջիլ, երթեւեկել, գեղերը շարունակ կը խուզարկին, կասկածելի տեղերն ալ, ձորափնէրն ալ: Գիշեր-ցերեկ կը հսկեն ճանապարհներու վրայ: Գիւղերու մէջ մեծ աւերածներ կընեն՝ կատաղած իրենց անյաշտութիւններէն: Արկու շարթուան մէջ Տատրա գոմէ հայաբնակ գիւղը, որ հազիւ 10-ը տունէ կը բաղկանայ, այս չորս րոպէ անդամն է որ կը խուզարկուի ամենամանրակրկիտ կերպով: Այս խուզարկութեան միջոցին մեծ դեր կը կատարեն նաեւ քիւրդերը ի նպատակ ոստիկանութեան. նոքա տառաջունէ կերթման հայ գիւղերը որ և է պատրուակաւ և կը հսկեն որ ոստիկանաց գեղին մօտեցած ատենը պահուող կամ գեղէն դուրս ելնոյ չը լինի... Արկիւր կատարեալ պատերազմական դրութեան մէջ է:

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԹԻՐԻՔԵՆՑՆԵՐ.

«Սեբաստիայի մեղ գրում են՝ հետեւեալը. — «Տեղւոյս բանտը լի է հայերով — աշխարհական, տէրտէր, վարդապետ, օրիորդ, պատանի, երիտասարդ, ծեր: Բանտին մէջ նոքա վիճակը տեսելի է: Զերբակալութիւնը

աւերիչ հողմի պէս երբեմն հուզան, նորանոր լծուտան-
րով կը լեցուն բանտերը և կրկին ժամանակաւորապէս
կը դադարեն: Փաստաւոր մը կ'սկսէ նամակները կը բաց-
ուին և մի չը հասկնա՞ն անմիջ առդ կամ խօսք բաւական
կը համարուի նորանոր ծնշմանքները ընելու:»

*** Արարելի բնից մեզ հաղորդում են 20) յունի-
սից, որ երկու ամիս առաջ 2000) կանանց ստորագրու-
թեամբ մի հանրագիր է ուղարկուած եղել Կ. Պօլս անդ-
խական զեապան Ալար Ֆորդին, որ, սակայն, նա յետ է ու-
ղարկել Արարիկը՝ առանց որ և է կարեւորութիւն ապառ:

*** Կ. Պօլսից մեզ հաղորդում են հետևեալը. —
«Մշտ մը 92 ձերբակալուածներէն 30) հոգի հոս ուսու-
նականութեան տնօրինութեամբ դատա-
պարտուած են 5-էն մինչև 100 տարի (ցկեանս) արտո-
ւանաց ու բերդարգելութեամբ: Մասնաւոր և օրինակ
Ֆիլեանս արքայի դատապարտուած, որոց մէջ Մշտ յայտ-
նի վարժապետ Մօզեանն է: 15 տարուան դատապարտ-
ուածներու կարգին մէջ է Կոնստանտին և 5 տար-
ուան դատապարտականքէն է նաև Յովհաննէս
Խանա մի բնից: Այս բոլոր դատապարտուող մարդ բան-
մը չեն կրցած ստացուցանել այլ կրօնի լծէ Մշտ բնակիչ
բազմաթիւ Մուսուլմաններէն: Ինքն փերիզակ՝
անուն անձի մասնութիւնն է միակ հիմքը նոցա դատա-
պարտութեանց: Այլ մասնիկն կ'սկսէ էր հոս և յետոյ
զօրեւեղաւ ուրիշ տեղ կատարութեան ձեռք: Խոշոր
ամենական մը կ'սկսէ եղեր: Նա այժմ՝ ստանկացած է և կը
կոչուի Մուսուլման Էֆենդի:»

*** 2 արշաւ մը այլից մայիս 25-ից մեզ տեղե-
կացնում են. — «Պատակաւ Գոստուս միւսի մէջ ապ-
րիչ 30-ին կոխ է պատահած հայերու և լիւրքերու մէջ
հայերից խիստ փրատուած են երկու երիտասարդ. երկու
հայ կինն ալ լեռն են տարած և բռնաբարած: Արեւելէն
մէկը լինէ և կ'սկսէ մանուկը մեռած է արգանդին մէջ և բիշ
ժամանակէն ետք տապալի ցաւերու մէջ կը վախճանի ինք
ևս: Այս կողմին կատարութեան գրգռմամբ սարսա-
փելի զէշութիւններ կրնան լիւրքերը:»

*** Կարգուածն է 20) ից մեզ դրու-
մն հետևեալը. — «Քաղաքէն Գաւազուտ անունով
տանապալար շորս զինուորով կերթայ Թէքէր գիւղը զին-
ւորական տուրքը հաւաքելու: Հայ գիւղացիները կը մեր-
ժեն տալ, ստարկելով լծէ ստակ չունին: Այդպէս զին-
ւորները և հայերը կուէ կը բռնուին. առաջինը չարաչար
կը ծեծուին: Վրայ կը հասնի հարկաւորական մը և բռն-
ւորով լծէ լիւրքի մարտիկներն և կ'սկսէ ձեր մէջ կը ցրուէ ամ-
բողբ և ծեծէն ջարդուած զինուորները եւ կը դարձնէ: Այ-
ժմայդ գիւղի կոխ ընող հայերն զինուորական տուրք չեն
տալ:»

*** Երկրորդից յունիս 23-ից մեզ հաղորդում
են, լծէ 78 լծնդանով Արուսիկ ընկերութեան և 676
ձի հասած են այն կողմերը Կ. Պօլսից՝ լծնդանով ձի
զնտերը զննելու համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ.

Մուշից մեզ հաղորդում են, որ Ստանբուլ մէջ բնակ-
վող քիւրդերու միացել են ապստամբ հայերի հետ և
միասին բարձրացել են ունեւրը: Նախապարտութեան
կողմից զինուած է եղել Ստանբուլ քիւրդերի Շաքիր աղան,
որ իր հօտով լծողնէ հայերին և օգնէ հայ ապստամբ
գլխաւորներին ձերբակալել: Ստանբուլ քիւրդերի աղան վր-
ճոսէ ան կ'սկսէ իր պիտի մեծ լծէ ապր ինդիքը: Սա-
տուրը շարունակ շրջապատում է լիւրք նորանոր զօրե-
րով: Գրաի հետ հաղորդակցութիւնները միշտ կարգաւ են:

Կուսակցութեան գանձարանում շնորհակալութեամբ
ստացվել են հետևեալ գումարները. —

Լմերիկայի Նիւ-Եօրկ քաղաքից 3. Գ.-ից, Ն. Է.-ից
և Մ. Շ.-ից 5-ական դոլար, 8. Լեմ.-ից 2 դ., Վ. Ճէն.-ից
կէս դ., վանեցի Մ. Թ.-ից 1 դ., Հայրենասէր մը՝ մէկ և կէս
դոլ.: Ստաւր քաղաքից Լ. Ն. և 1. Թ.-ից 2-ական դոլ.,
Գ. Փ.-ից 1 դոլ., Ս. Ն.-ից 5 դ., Բոստոն ք.-ից Սանտիկ 2ար-
տիկի ձեռքով հանգանակած՝ Պ. Փ. Լ.-ից, Ս. սերասաղից,
Հնչակասէր ոմն, Բաղասէր ոմն 5-ական ֆր., Բրիտանիայ
ոմն, Թաթուլ, Գառնիկ, Բրիտիկ, Կայծիկ մի-մի ֆրանկ,
ընկերավարականներ Սանտիկ-2արտիկից, Վազարշակից և
Վառձապուհից 35 ֆր. 95 սանտիմ: Լին-Մաս քաղա-
քից մի և նոյն անձի ձեռքով հանգանակած՝ Զարու լիւ-
նից 5 ֆրանկ, Երուսաղից և Շախմադից 5 ֆր., Էյ-
ֆայից և Օմեղայից 5 ֆր., Ֆիցրուրդ Մաս քաղաքից
Գաճ-Կաննիկից 2 դ.: — Կուսակցութեան Գործաւ քաղաքից 3.
Կ.-ի միջոցով պանդուխտ հայերից 33 ֆր.: — Կրանսայի
Մոնպելիէ ք.-ից հայ համակրող ուսանողներէց 100 ֆր.:
... Շփյ Յրենկ ք.-ից Կ.-ի միջոցով հանգանակած՝ 100
ֆր.: քաղաք. փախստականների օգտին արգած հայկական
երեկոյից 170) ֆր.: — Բոստոնահի Պ. ք.-ից Ն. Է.-ից
3 բուլբ. Լ. ք.-ից 2-Է. միութեանից 5 բուլբ. Է. ք.-ից
Սուրհանդակից 10 բուլբ. Պ. ք.-ից Է.-ի միջոցով Incog-
nito-ից 1493 ֆրանկ, 80 սանտիմ: — Կղկզմուսի Գահի-
րէ ք.-ից Բրիկի ձեռքով հանգանակած՝ 238 ֆրանկ. —
Յալալի Սուրապա ք.-ից հայոց Խրախ. միութեանից 15
ֆրանկ:

Յօդուածներ, լծվածակցութիւններ և տեղեկութիւն-
ներ ուղարկել հետևեալ հասցեով. —

Athènes (Grèce). — M. Beniard. Poste restante.

Իսկ զրուսական մանդատները — mandat
ուղարկել հետևեալ հասցեով. —

Eaux-Vives. (Suisse). — M. Daniel. Poste restante.